

THEMIS

ANAYASA HUKUKU

2018 Yılı İçtüzük Değişiklikleri ile

Prof. Dr. Zehra ODYAKMAZ

Ümit KAYMAK

onikilevha

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	V
-------------------	---

Birinci Bölüm

Anayasa Hukukuna Giriş

I. ANAYASA HUKUKU	1
II. ANAYASA KAVRAMI	1
III. ANAYASACILIK DÜŞÜNCESİ VE DOĞUŞU	1
IV. ANAYASA TÜRLERİ	2
A. Yazılı Anayasa - Yazısız Anayasa Ayrımı	2
B. Yumuşak Anayasa - Sert Anayasa Ayrımı	2
C. Kazuistik Anayasa - Çerçeve Anayasa	3
V. ANAYASAL DEVLET - ANAYASALI DEVLET	4

İkinci Bölüm

Türk Anayasa Tarihi

I. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ	5
A. Meşrutiyet Öncesi Dönem	5
1. Sened-i İttifak	5
2. Tanzimat ve Islahat Fermanları	6
B. 1876 Anayasası (Birinci Meşrutiyet)	7
1. Anayasanın Hazırlanışı	7
2. Temel Hükümleri	8
3. Anayasanın Uygulanması ve Yürürlüğünün Sona Ermesi	10
C. Anayasada 1909 Yılı Değişiklikleri (İkinci Meşrutiyet)	11
1. İkinci Meşrutiyetin Başlaması	11
2. 1909 Yılı Anayasa Değişiklikleri	11

3. Anayasa Değişikliklerinin Uygulanması	12
II. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ	12
A. Milli Mücadele Döneminin Başlaması ve TBMM	12
B. 1921 Anayasası (Teşkilatı Esasiye Kanunu) ve Özellikleri.....	12
C. Saltanatın Kaldırılması.....	13
D. Anayasada 1923 Yılında Yapılan Değişiklikler.....	14
E. Hilafetin Kaldırılması	15
III. 1924 ANAYASASI	15
A. Kabulü	15
B. Hükümet Sistemi	15
C. 1924 Anayasasının Uygulanması.....	15
IV. 1961 ANAYASASI.....	16
A. 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ve Milli Birlik Komitesi.....	16
B. Kurucu Meclis	16
1. Milli Birlik Komitesi	16
2. Temsilciler Meclisi.....	16
C. 1961 Anayasasının Temel Özellikleri	17
D. 1961 Anayasasının Uygulanması	18
1. 12 Mart Muhtırası	18
2. Anayasa Değişiklikleri.....	18

Üçüncü Bölüm 1982 Anayasası

I. ANAYASANIN HAZIRLANMASI.....	21
A. Askeri Müdahale (12 Eylül Darbesi)	21
B. Kurucu Meclis	21
C. Anayasanın Kabulü	21
II. 1982 ANAYASASININ GENEL ÖZELLİKLERİ	22
A. Kazuistik Yöntemle Hazırlanmıştır.	22
B. Sert (Katı) Bir Anayasadır.	22
C. Devlet Otoritesini Güçlendirmiştir.....	22
D. Az Katılımcı Demokrasi Modelini Benimsemiştir.....	23

E.	Siyasal Tıkanıklıkları Giderici Çözümler Benimsemiştir	23
III.	İKİ ANAYASANIN KARŞILAŞTIRILMASI.....	24
A.	Anayasaların Benzerlikleri	24
B.	Anayasalar Arasındaki Farklar	24
IV.	KARŞILAŞTIRMALI OLARAK 1924, 1961 ve 1982 ANAYASALARI ..	25
V.	1982 ANAYASASININ TEMEL İLKELERİ.....	34
A.	Anayasanın Değiştiremeyecek Hükümleri.....	34
B.	Cumhuriyetçilik.....	34
C.	Başlangıç Kısmında Belirtilen Temel İlkeler	35
D.	Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet.....	36
E.	Demokratik Devlet	36
1.	Genel Olarak	36
2.	Seçim İlkeleri	37
F.	Laiklik.....	41
G.	Hukuk Devleti	42
1.	Kuvvetler Ayrılığı.....	42
2.	Temel Hakların Güvence Altına Alınması	42
3.	Yasama İşlemlerinin Yargısal Denetimi	42
4.	İdari İşlemlerin Yargısal Denetimi ve İdarenin Mali Sorumluluğu...	43
5.	Yargı Bağımsızlığı	43
6.	Kanuni Hâkim Güvencesi.....	43
7.	Hukukun Genel İlkelerine ve Ceza Hukukunun Evrensel İlkelerine Bağlılık.....	44
H.	Sosyal Devlet.....	44
I.	Eşitlik İlkesi.....	45
VI.	ANAYASADA TEMEL HAKLAR ve HÜRRİYETLER (İnsan Haklarına Saygılı Devlet)	46
A.	1982 Anayasasının Genel Yaklaşımı	46
1.	Hak ve Ödev Niteliği.....	46
2.	Pozitif Hak Anlayışı	46
3.	Temel Hak ve Ödevlerin Türleri	47
B.	Temel Hakların Sınırlanması.....	47
1.	Anayasanın Doğrudan Sınırlaması	47
2.	Kanunla Sınırlama.....	48

C.	Temel Hakların Kötüye Kullanılamaması.....	49
D.	Temel Hakların Kullanılmasının Durdurulması	50
E.	Temel Hakların Türleri	51
VII.	TEMEL HAKLAR ve ÖDEVLERDE İÇERİK	53
A.	Kişinin Hakları ve Ödevleri	53
1.	Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı	53
2.	Zorla Çalıştırma Yasağı	53
3.	Kişi Hürriyeti ve Güvenliği	54
4.	Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması.....	55
5.	Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti	58
6.	Din ve Vicdan Hürriyeti	59
7.	Düşünce ve Kanaat Hürriyeti	60
8.	Düşünceyi Açıklama ve Yayma Hürriyeti.....	60
9.	Bilim ve Sanat Hürriyeti	60
10.	Basın ve Yayımla İlgili Hükümler	61
11.	Toplantı Hak ve Hürriyetleri.....	62
12.	Mülkiyet Hakkı	63
13.	Hakların Korunması ile İlgili Hükümler	63
14.	İspat Hakkı	64
15.	Temel Hak ve Hürriyetlerin Korunması	65
B.	Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler	65
1.	Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları.....	65
2.	Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi	66
3.	Kamu Yararı.....	66
4.	Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti	67
5.	Çalışma ile İlgili Hükümler.....	67
6.	Toplu İş Sözleşmesi, Grev Hakkı ve Lokavt	68
7.	Ücrette Adalet Sağlanması.....	69
8.	Sağlık, Çevre ve Konut.....	69
9.	Gençlik ve Spor.....	70
10.	Sosyal Güvenlik Hakları	70
11.	Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması	70
12.	Sanatın ve Sanatçının Korunması.....	70

13. Devletin İktisadi ve Sosyal Ödevlerinin Sınırları	71
C. Siyasi Haklar ve Ödevler	
(Aktif Statü Hakları - Katılma Hakları).....	71
1. Türk Vatandaşlığı.....	71
2. Seçme, Seçilme ve Siyasi Faaliyyette Bulunma Hakları	71
3. Parti Kurma, Partilere Girme ve Partilerden Çıkma Ve Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar.....	72
4. Kamu Hizmetine Girmeye Hakkı ve Mal Bildirimi	78
5. Vatan Hizmeti.....	78
6. Vergi Ödevi	78
7. Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı.....	78

Dördüncü Bölüm

Yasama

I. YASAMA FONKSİYONU ve YASAMA ALANI	82
A. Yasama Fonksiyonu ve Niteliği Yönünden Yasama İşlemleri.....	82
1. Kanun	82
B. Yasama Fonksiyonunun Genelligi ve İlkelliği	83
1. Yasama Yetkisinin Genelligi (Sınırsızlığı)	83
2. Yasama Yetkisinin İlkelliği (Asliliği)	84
C. Yasama Yetkisinin Devredilemezliği	85
II. YASAMA İŞLEMLERİNDE USUL	86
A. Kanunlar	86
1. Teklif	86
2. Görüşme.....	86
3. Kabul.....	88
4. Yayım	88
5. Geri Gönderme ve Yeniden Kabul.....	89
6. Yürürlük	92
B. Parlamento Kararları ve Parlamento Kararlarının Şekli Kanunlardan Ayrılması	92
1. Genel Olarak	92
2. Parlamento Kararlarının Şekli Kanunlardan Ayrılması	92

C. TBMM İçtüzüğü.....	95
III. TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN KURULUŞU	96
IV. TBMM SEÇİMLERİ	97
A. Seçim Dönemi	97
B. TBMM Seçimlerinin Yenilenmesi	97
1. Cumhurbaşkanı Tarafından.....	97
2. TBMM Tarafından.....	98
3. Otomatik Olarak.....	98
C. Seçimlerin Başlangıç Tarihleri ve Oy Verme Günleri.....	98
D. Seçimlerin Geriye Bırakılması	99
E. Ara Seçim.....	99
V. SEÇİM SİSTEMLERİ	102
A. Genel Olarak.....	102
B. Seçim Sistemleri	102
1. Coğunluk Sistemleri	103
2. Nispi (Orantılı) Temsil Sistemi	103
C. Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemi	104
1. Sistem Olarak.....	104
2. Diğer Seçim Hükümleri	105
D. Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemine İlişkin Pratik Örnekler	107
1. Seçim İttifakı Yapılmaması Durumunda	107
2. Seçim İttifakı Yapılması Durumunda	108
VI. TBMM ÜYELERİ (MİLLETVEKİLLERİ)	110
A. Milletvekili Seçilme Yeterliliği.....	110
1. Türk Vatandaşı Olmak	110
2. On Sekiz Yaşını Doldurmuş Olmak	110
3. En Az İlkokul Mezunu Olmak.....	111
4. Askerlik Hizmetiyle İlişigi Bulunmamak	111
5. Kısıtlı Olmamak.....	111
6. Kamu Hizmetinden Yasaklı Olmamak.....	111
7. Taksirli Suçlar Hariç Toplam Bir Yıl veya Daha Fazla Hapis Cezası Almamış Olmak.....	111
8. Ağır Hapisle Mahkûm Olmamak	112
9. Belli Suçlardan Hüküm Giymemiş Olmak	112

B.	Milletvekillik Sifatının Kazanılması ve Andiçme.....	114
C.	Milletin Temsili İlkesi	114
D.	Milletvekilliğiyle Bağdaşmayan İşler.....	115
E.	Parlamenten Muafiyetler (Yasama Bağışıklığı).....	116
1.	Yasama Sorumsuzluğu (Mutlak Dokunulmazlık)	116
2.	Yasama Dokunulmazlığı (Nispi Dokunulmazlık)	118
F.	Milletvekilliğinin Düşmesi	122
1.	Genel Olarak	122
2.	Milletvekilliğinin Düşmesi Sebepleri ve İzlenen Usul.....	122
3.	Kaldırılan Anayasal Hükümler.....	124
4.	Kararlara İtiraz.....	124
G.	Milletvekillerinin Disiplin Sorumluluğu.....	124
1.	Disiplin Suç ve Cezaları.....	125
2.	Savunma, Özür Dileme ve Kesinti.....	126
H.	Milletvekillerinin Mali Statüsü.....	126
VII.	TBMM'NİN İÇ YAPISI ve ÇALIŞMA DÜZENİ	126
A.	Türkiye Büyük Millet Meclisinin İç Yapısı.....	127
1.	Başkanlık Divanı.....	127
2.	Meclis Siyasi Parti Grupları.....	129
3.	Komisyonlar	130
B.	Türkiye Büyük Millet Meclisinin Çalışma Düzeni.....	131
1.	Meclisin Olağan Toplanması, Tatili ve Ara Verme	131
2.	Yasama Dönemi, Yasama Yılı, Birleşim ve Oturum.....	132
3.	Olağanüstü Toplantı.....	132
4.	Toplantı ve Karar Yeter Sayıları.....	133
5.	Mecliste Oylama Usulleri	136
VIII.	TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNİN GÖREV ve YETKİLERİ..	137
A.	Genel Olarak	137
B.	Milletlerarası Antlaşmalara İlişkin Hükümler	138
C.	Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvet Kullanılmasına İzin Verme Yetkisi ..	139
D.	Bütçe ve Kesin Hesap Kanun Tekliflerinin Kabulü	139
1.	Bütçenin Hazırlanması.....	139
2.	Bütçenin Görüşülmesi.....	140

3. Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları	140
4. Kesinhesap.....	140
E. Meclisin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları	141
1. Yazılı Soru	141
2. Genel Görüşme.....	142
3. Meclis Araştırması.....	142
4. Meclis Soruşturma.....	143

Beşinci Bölüm Yürütme

I. YÜRÜTME FONKSİYONUNUN NİTELİĞİ.....	145
A. Genel Olarak.....	145
B. Anayasal Hükümler.....	145
II. İDARENİN DÜZENLEYİCİ İŞLEMLERİ	146
A. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi.....	146
1. Genel Olarak	146
2. Düzenleme Alanı	147
3. Münhasıran Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle Düzenlenecek Konular	148
4. Yayım ve Yürürlük	148
5. Yargısal Denetim	148
B. Olağanüstü Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	149
1. Genel Olarak	149
2. Düzenleme Alanı	149
3. Yayım ve Yürürlük	150
C. Yönetmelik	151
III. YÜRÜTME ORGANLARI	151
A. Cumhurbaşkanı	151
1. Seçilme Yeterliliğine İlişkin Hükümler ve Adaylık	152
2. Seçilme Usulü	153
3. Seçimin Diğer Hükümleri	153
4. Tarafsızlığı	154

5.	Sorumsuzluk ve Sorumsuzluk Durumu	155
6.	Görev ve Yetkileri.....	156
7.	Cumhurbaşkanına Vekâlet	159
8.	Cumhurbaşkanı Yardımcıları	159
9.	Bakanlar	160
10.	Cumhurbaşkanlığına Bağlı Diğer Anayasal Örgütler.....	160
IV.	YÜRÜTMİYE İLİŞKİN DİĞER TEMEL KONULAR VE 2017 YILI ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ	161
A.	Yürütmeye İlişkin 2017 Yılı Temel Anayasa Değişiklikleri.....	162
B.	Olağanüstü Hal Yönetimi	162
1.	Genel Olarak	162
2.	Olağanüstü Hal.....	162
C.	Başkomutanlık ve Genelkurmay Başkanlığı	164

Altıncı Bölüm

Yargı

I.	YARGI YETKİSİ ve TARİHÇE	165
II.	MAHKEMELERİN KURULUŞU	166
III.	MAHKEMELERİN BAĞIMSIZLIĞI ve HÂKİMLİK GÜVENCESİ.....	166
IV.	HÂKİMLER ve SAVCILAR KURULU	167
A.	Kuruluş.....	168
B.	Üyelik	169
C.	Organları.....	169
1.	Başkanlık.....	169
2.	Genel Kurul.....	170
3.	Daireler	171
4.	Genel Sekreterlik.....	171
5.	Teftiş Kurulu	171
D.	Hâkimler ve Savcılar Kurulu'nun Görevleri	172
E.	2017 Yılı Anayasa Değişiklikleriyle Getirilen Yenilikler.....	173
F.	Kararlara Karşı Yeniden İnceleme, İtiraz ve Yargı Yolu	174
V.	ANAYASADA YARGIYA İLİŞKİN DİĞER HÜKÜMLER	174

VI.	YÜKSEK MAHKEMELER	175
A.	Anayasa Mahkemesi.....	175
B.	Yargıtay.....	176
C.	Danıştay	176
D.	Uyuşmazlık Mahkemesi	176
VII.	ASKERİ YARGI	177
A.	Askeri Yargılama Kural Olarak Kaldırılmıştır.....	177
B.	Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Askeri Yargıtay Kapatılmıştır.	178
VIII.	SAYIŞTAY.....	178
IX.	ANAYASA MAHKMESİ.....	179
A.	Kuruluş.....	179
B.	Başkan ve Üyelik	181
C.	Organlar, Çalışma ve Yargılama Usulü	182
D.	Anayasa Mahkemesinin Görevleri	183
1.	Bireysel Başvuruları Karara Bağlamak (2010 yılı Anayasa değişikliğiyle)	184
2.	Yüce Divan Sifatiyla Yargılama Yapmak.....	184
3.	Siyasi Partilerin Kapatılmasına ve Devlet Yardımından Yoksun Bırakılmasına İlişkin Davalara Bakmak.....	185
4.	Siyasi Partilerin Mal Edinimlerini ve Mali Denetimini Yapmak....	186
5.	Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya üyeliklerinin düşmesine ya da Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların dokunulmazlıklarının kaldırılmasına TBMM tarafından karar verilmesi hallerinde, ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekilinin iptal istemlerini karara bağlamak	186
6.	Uyuşmazlık Mahkemesine başkanlık edecek üyeyi, kendi üyeleri arasından görevlendirmek	186
E.	Anayasa Mahkemesi Kararlarında Gerekli Çoğunluklar.....	186
X.	ANAYASA YARGISI	187
A.	Genel Olarak	187
B.	Tarihçe	187
C.	Anayasal Denetimde Ölçü Normlar (Anayasallık Bloku)	188
D.	Anayasaya Uygunluk Denetiminin Konusu.....	188
1.	Kanunlar	188

2.	Cumhurbaşkanı Kararnameleri	189
3.	Türkiye Büyük Millet Meclisi İctüzungü.....	189
4.	Anayasa Değişiklikleri.....	189
E.	Anayasa Yargılamasına Tabi Olmayan Normlar	189
F.	Anayasaya Uygunluk Denetiminin Kapsamı	190
1.	Esas Bakımından Denetim	190
2.	Şekil Bakımından Denetim	190
G.	Anayasa Yargısında İlk İnceleme.....	192
1.	Genel Olarak	192
2.	İptal Davasında Dilekçede Bulunması Gereken Hususlar	192
3.	İtiraz Başvurusu Kararında Bulunması Gereken Hususlar	193
H.	Anayasaya Uygunluk Denetiminde Başvuru Yolları.....	193
1.	İptal Davası (Soyut Norm Denetimi).....	193
2.	İtiraz Yolu (Somut Norm Denetimi)	195
3.	İptal Davası ile İtiraz Yolunun Karşılaştırılması.....	198
XI.	ANAYASA MAHKEMESİNE BİREYSEL BAŞVURU	199
A.	Genel Olarak	199
B.	Başvurunun Temel Koşulları.....	199
1.	Kapsam	199
2.	İdari ve Yargısal Başvuru Yollarının Tüketilmesi	199
3.	Başvuru Konusu Olmayan İşlemler.....	200
4.	Başvuru Hakkına Sahip Olanlar	200
5.	Başvuru Usulü	200
6.	Başvuruların İncelenmesi ve Kabulü	201
7.	Esas Hakkındaki İnceleme	201
8.	İnceleme Sonunda Verilen Kararlar.....	202
XII.	ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ ÖZELLİKLERİ.....	202
A.	Anayasa Mahkemesinin Bütün Kararları İçin Geçerli Olan Özellikler	203
1.	Anayasa Mahkemesi Kararları Bağlayıcılığı ve Kesinliği	203
2.	Anayasa Mahkemesi Kararları Herkese Karşı Etklidir.....	204
3.	Anayasa Mahkemesinin Bütün Kararları Gerekçeli Olmak Zorundadır.....	204

4. Anayasa Mahkemesi ile Diğer Mahkemeler Arasında Bir Uyuşmazlık Ortaya Çıkarsa Anayasa Mahkemesi Kararları Esas Alınır.	204
B. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararlarının Özellikleri.....	204
1. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararları Geriye Yürümez.....	204
2. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararları, Resmi Gazetede Yayımlandığı Tarihte Hükümlerini Doğurur.	205
3. Anayasa Mahkemesi, İptal Ettiği Bir Normun Yürürlüğe Gireceği Tarihi Erteleyebilir.	205
4. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararları Gerekçesi Yazılmadan Açıklanamaz.	205
5. Anayasa Mahkemesi iptal kararı verirken, kanun koyucu gibi hareketle, yeni bir uygulamaya yol açacak biçimde hüküm tesis edemez.	205
6. Anayasa Mahkemesinin verdiği iptal kararı sonucunda, iptal edilen normun, bütünü uygulanamaz duruma gelirse, mahkeme istem olmasa (talep edilmemiş olsa) bile normun tamamını iptal edebilir.	206
XIII. ANAYASA MAHKEMESİ İÇTİHATLARIYLA OLUŞTURULAN KURUMLAR.....	206
1. İptali İstenen Normun Yürürlüğünün Durdurulması	206
2. Dava Konusu İşlemin Adı ve Hukuksal Nitelemesiyle Bağlı Olmadan İnceleme Yapma	207

Yedinci Bölüm Anayasanın Değiştirilmesi

I. ANAYASANIN DEĞİŞTİRİLMESİ.....	209
A. Teklif	209
B. Görüşme Usulü, Kabul ve Yayım	210
C. Geri Gönderme, Yeniden Kabul ve Yayım	211
D. Anayasa Değişiklikleri ile Kanunların Karşılaştırılması	212
II. ANAYASA ve İKTİDAR TIPLERİ	213
A. Asli Kurucu İktidar.....	213
B. Tali (Türev) Kurucu İktidar.....	213

C.	Kurulmuş İktidar	214
III.	EGEMENLİĞİN KULLANILIŞ BİÇİMİNE GÖRE DEMOKRASİ TÜRLERİ	214
A.	Doğrudan Demokrasi	214
B.	Yarı Doğrudan Demokrasi.....	214
1.	Halkoylaması (Referandum)	214
2.	Halk Vetusu	215
3.	Halk Girişimi.....	215
C.	Temsili Demokrasi.....	215
EK 1:	2001, 2002, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2010, 2011, 2016, 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİKLERİ	217
EK 2:	HÜKÜMET SİSTEMLERİ	251
I.	Genel Olarak	253
II.	Erkler (Kuvvetler) Birliği Sistemleri	253
A.	Kuvvetlerin Yürütmeye Birleşmesi	253
1.	Mutlak Monarşi	253
2.	Diktatörlük	253
B.	Kuvvetlerin Yasama Organında Birleşmesi	254
1.	Genel Olarak	254
2.	Uygulama Alanı	254
3.	Temel Özellikleri	254
III.	Kuvvetler Ayrılığı Sistemleri.....	254
A.	Parlmenter Sistem.....	254
1.	Genel Olarak	254
2.	Uygulama Alanı	255
3.	Temel Özellikleri	255
4.	Rasyonelleştirilmiş Parlamentarizm.....	256
B.	Başkanlık Sistemi.....	256
1.	Genel Olarak	256
2.	Uygulandığı Ülkeler.....	256
3.	Temel Özellikleri	257
C.	Yarı Başkanlık Sistemi	257
1.	Genel Olarak	257

2. Uygulama Alanı	257
3. Temel Özellikleri	258
EK 3: TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜ	259